ڤیکی شپتن

سەرسورهێنەرەکانی جیهان

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

ئینگلیزی ـ کوردی

وەرگێڕانی:
مەریوان ئیبراهیم ساڵح

سەرسوڕهێنەرەکانی جیهان

ئینگلیزی _ کوردی

نوسینی: ڤیکی شپتن

وەرگێڕانی

مەریوان ئیبراهیم سالّح

چاپی یەکەم

٢٠١٤

لەبڵاوکراوەکانی خانەی چاپ و پەخشی ڕێنما

زنجیرە ٥٠٤

ناسنامەی کتێب

سەرسوڕهێنەرەکانی جیهان

نووسینی: ڤیکی شپتن

وەرگێڕانی: مەریوان ئیبراهیم ساڵح

نەخشەسازی و بەرگ: فواد کەولۆسی

نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم

ساڵی چاپ: ٢٠١٤

شوێنی چاپ: چاپخانەی گەنج

تیراژ: ١٠٠٠

ناونیشان

سلێمانی ـــ بازاڕی سلێمانی ـــ بەرامبەر بازاڕی خەفاف.

ژمارەی مۆبایل: (٠٧٧٠١٥٧٤٢٩٣) (٠٧٥٠١١٩١٨٤٧)

Chapter one
بەشی یەکەم

Ancient Wonders

In Ancient Greece , about 2,500 years ago, the writer Herodotus made a famous list of seven great places. Five of these places were Greek(Herodotus were Greek) But Herodotus called his list the "Seven Wonders of the World" many people at that time wanted to see the famous places on the list.

سەرسورهینەرە کۆنەکان

لە یونانی کۆندا ٢,٥٠٠ سال لەمەو پیش نوسەر هیرۆدۆت لیستیکی بەناوبانگی **حەوت** شوینە مەزنەکانی نوسی،پێنج لەم شوێنانە لە یۆنان بوو(هیرۆدۆت یۆنانی بوو) بەڵام هیرۆدۆت لیستەکەی بە (حەوت سەرسورهێنەرەکانی جیهان) ناساند. لەوکاتەدا زۆرینەی خەلك ویستیان بەهۆی ئەو لیستەوە شوینە بەناوبانگەکان ببینن.

Today only one thing on Herodotus s list is standing_ the Great Pyramid in Egypt _ but many people today discuss the "wonders of the world". Often they list only seven new wonders because there were seven things on the first list. But of course there are many important , interesting , and beautiful places in the world. So which seven places go on the list? This is very difficult question. Do buildings go on the list because they are the biggest_ or the most important? And how can we say that one building is more "important" than another from a different time and place?

له ئەمرۆدا تەنها شتێك له لیستەكەی هیرۆدۆت دا ماوەتەوە _ هەرەمە مەزنه كەی میسره_بەڵام زۆرینەی خەڵك گفتوگۆ لەسەر (سەرسورهێنەرەكانی جیهان)ئەكەن. زۆر جار تەنها حەوت سەرسوڕهێنەری تری **نوێ** پۆلێن ئەكەن. لەبەر ئەوە حەوت شتی سەرسوڕهێنەر له لیستی یەكەم دا هەبوو.بەڵام بیگومان زۆر شوێنی تری گرنگ و خۆش و جوان له جیهاندا هەیە.كام لەم حەوت شوێنه ئەچنه ناو ئەم پۆلێنەوە؟ئەمەش پرسیارێكی سەخت و دژوارە.ئایا بینا گەورەكان ئەچنه ئەم پۆلێنەوە لەبەر ئەوەی گەورەترینن_یان گرنگترینن؟چۆن

ئەتوانین ئەوە بڵێین کە بینایەك لەوی تر گرنگترەلە ڕووی کات و شوێنەوە؟

some of the wonders of the world are old and some are new. some are buildings and some are natural wonders. In this book you can read about all kinds of wonderful places.

هەندێك لە سەرسوڕهێنەرەکانی جیهان کۆنن هەندێکی تریش نوێن.هەندێکیان بیناو هەندێکی تریش سەرسوڕهێنەری سروشتین.لەم پەرتوکەدا ئەتوانیت لەبارەی هەموو جۆرێك لە شوێنەسەرسوڕهێنەرەکان بخوێنیتەوە.

Pyramids

Some of the most famous _and the strangest ancient buildings are pyramids.

هەرەمەکان

هەندێك لە بەناوبانگترین و نامۆترین و بینا کۆنەکانەکان بریتین لە هەرەمەکان.

The Great Pyramid

The Great Pyramid at Giza, near Cairo in Egypt, was on Herodotus s list of Seven Wonders, and is very famous today, too. This pyramid is 4.500 years old and 150 meters tall. People think that there are about 2.3 million big stones in it. Each stone is very heavy, more than 2.000 kilos . So how did the Egyptians build pyramid with these big, heavy stones? There are a lot of ideas. But we do not really know.

هەرەمە گەورەکە:

هەرەمە گەورەکە لە ناوچەی جیزەی نزیك شاری قاهیرە لە میسر ،یەکێك بوو لە پۆلینی حەوت سەرسورهێنەرەکانی هیرۆدۆت و لە ئەمڕۆدا زۆر بەناوبانگە.تەمەنی ئەم هەرەمە ٤,٥٠٠ ساڵ دەبێت و درێژیەکەی ئەگاتە ١٥٠ مەتر.خەڵکی پێیان وایە ٢,٣ ملێون بەردی گەورەی تێدا بەکارهاتووە.هەریەکێك لەو بەردانە زۆر قورسە و کێشەکەی دەکاتە ٢,٠٠٠ کیلۆ. کەواتە چۆن میسریەکان توانیویانە ئەم هەرەمە لەم بەردە، گەورانە دروست بکەن؟بەردی زۆر قورس؟بیرۆکەی زۆر هەن.بەڵام لەڕاستیدا نازانین.

We do know the answer to another question _why did the Egyptians build the pyramids? For the ancient Egyptians , the end of life I our world was the start of another life. The pyramids were for the country s dead rulers . The dead rulers _and many of their things _ went into the pyramid. The rulers were rich when they were dead, too!

بێگومان وەڵامی پرسیارێکی تر دەزانین _بۆچی میسریەکان ئەم هەرەمەیان دروست کردووە؟ لای میسریە کۆنەکان کۆتای ژیانی ئەم دونیا سەرەتای دەست پێکردنی ژیانێکی نوی بووە.ئەم هەرەمانەش بۆ فەرمانڕەوا مردووەکانی وولات بووە.بەجۆرێك فەرمانڕەوا مردووەکەو زۆربەی شتەکانی لەگەڵیدا ئەڕۆشتە ناو هەرەمەکەوە.هەروەها فەرمانڕەواکان دەوڵەمەندبوون کاتێك مردوون.

Khufu built the Great Pyramid . It took about twenty years. Inside the pyramid there are three big rooms. Today Giza is one of the most famous places in the world. The Great Pyramid and the another two pyramids are a bridge to the ancient world.

خۆفۆ هەرەمە گەورەکەی دروست کرد. بیست سالی خایاندووە. لەناو هەرەمەکەدا سێ ژووری گەورە هەیە. لە ئەمڕۆدا ناوچەی جیزە یەکێکە لە بەناوبانگترین شوێنەکان لە جیهاندا. ئەم هەرەمەگەورەیە و دووهەرەمەکەی تریش لەوێ پردێکن بۆ ناسینی جیهانی کۆن.

هەرەمە مەزنەکە

Chechen Itza

The Egyptian pyramids are not the only pyramids in the world . you can also see pyramids in parts of Mexico.

Chechen Itza was an important city of the Mayan people in the Yucatan area of Mexico.

The Mayans started to build it in the sixth century, but the city was at its biggest and most important hundreds of years later. At one time there were hundreds of buildings in the city.

شیشن ئیتزا

هەرەمەکانی میسر تەنها هەرەم نین لەجیهاندا هەروەها ئەتوانیت هەرەمی تر لەناوچەکانی مەکسیك دا ببینیت.
شیشن ئیتزا گرنگترین شاری (مایا) کان بوو لەناوچەی یوکاتان لەمەکسیك. مایاکان لەسەدەی شەشەمدا دەستیانکرد بەدروستکردنی هەرەمەکە. بەڵام شارەکە ئەم ساتەی گەورەترین و گرنگترین سەدان ساڵی بوو . لەیەك کاتدا سەدان خانوو لە شارەکەدا هەبوو.

Now visitors can see about thirty buildings. The biggest is the Temple of Kukulkan in the centre of the city. Inside the pyramid there is a second , older temple with stairs down to a room with a rulers chair and a statue.

ئێستا گەشتیاران ئەتوانن سی (٣٠) خانوو ببینن. گەورەترینیان پەرستگای کوکولکان دەکەوێتە ناوەندی شارەکە. لەناو هەرەمەکەدا پەرستگایەکی کۆنتر هەیە بە قادرمەیەك هەیە بۆژووری خوارەوە کە کورسی و پەیکەری فەرمانڕەوای تێدایە.

Near the pyramid is a big place for Mayan ball game. How dangerous was this game? A picture in stone on one of the walls gives the answer. It shows some ball players , and one of them has no head!

نزيك له هەرەمەكە شوێنێكى گەورە هەيە بۆ يارى تـۆپێنى مایاكان. چەند ترسناك بو ئەم يارية؟لەناو يەكێك لەبەردەكاندا و لەسەر ديوارێك وێنەيەك هەيە ئەم وەڵامە ڕوون دەكاتەوە. ئەويش هەندى ياريزانى تۆپێن نيشاندەدات و يەكيك لەوانە سەرى نيه.

شيشن نيتزا

The Great Wall of China

Which is the most famous wall in the world? For many people , there is only one answer to this question_ the Great Wall of China. Its name in Chinese means " long wall" this is a good name because at one time the wall was about 6.400 kilometers long.

شورا مەزنەکەی چین

کام دیوار بەناوبانگترینە لە جیهاندا؟بۆ زۆرینەی خەڵك تەنها یەك وەڵام هەیە بۆ ئەم پرسیارە_دیوارە گەورەکەی چین. ناوەکەی بەزمانی چینی مانای دیواری درێژە ئەمەش ناوێکی باشە چونکە لەیەك کاتدا درێژی دیواردەکاتە نزیکەی ٤,٦٠٠ کم.

The Chinese first built along wall about 2.500 years agom(at about the time of Herodotus in Greece) It protected the country in the north. They built a second wall_ today's Great Wall of China_ about five hundred years ago. It was more than a wall, they put towers in high places on it. At one time more than one million men worked on the wall and protected their country.

سەرەتا چینیەکان.نزیکەی ٢,٥٠٠ ساڵ لەمەوپێش دیوارێکی درێژیان دروستکرد(هاوکات بو لەگەڵ سەردەمی هیرۆدۆتی نوسەری یۆنانی) کە لە باکورەوە وڵاتی پاراست . دواتر دیوارێکی تریان دروستکرد_دیوارەگەورەکەی ئەمرۆی چین_ نزیکەی پێنج سەد ساڵ لەمەوپێش.ئەوە زیاتر بوو لە دیوارێك ؛ لە شوینە بەرزەکانەوە تاوەریان لەسەر دانا.لەیەك کاتدا زیاتر لە یەك ملیۆن پیاو لە و دیوارەدا کاریان کردوەو وڵاتیان پاراستوە.

Today many people visit the Great Wall every year. some parts are more famous than other parts. Visitors often go to a part of the wall to the north of the city of Beijing. One place here 7.8 meters high and 5 meters wide. Some of the most famous and beautiful parts of the wall climb through the mountains. The highest tower is at 980 meters .

لە ئەمرۆدا هەموساڵێك خەڵك سەردانی دیوارە گەورەکە ئەکەن. هەندێك بەشی بەناوبانگترە لەهەندێکی تر .گەشتیاران زۆر جار ئەچن بۆ ئەو بەشەی دیوارەکە کە دەکەوێتە بەشی باکوری شاری بەیژینگ.بەشەکەی ئێرە ٧,٨ مەتر بەرزەو ٥ مەتر پانە.هەندێك لە جوانترین و بەناوبانگترین بەشەکانی دیوارەکە بەسەرشاخەکەدا سەرکەوتوە. بەرزترین تاوەر ٩٨٠ مەتر بەرزە.

Of course , some parts of the wall are not there now. In some places , a long way from cities , people used the stones for other buildings. In one place wind and rain are making the wall smaller and smaller. Years ago the wall was 5 meters high there. Now it is only about 2meters .

بێگومان ئێستا هەندێ لەبەشەکانی دیوارەکە لەوێ نەماوە لەهەندێ شوێنی تریش بەدرێژای شارەکان خەڵك بەردەکانی بۆ دروست کردنی خانوو بەکارهێناوە.لەشوێنێکەوە باوباران دیوارەکە بچوکتر ئەکەنەوە ساڵانێك لەمەوپێش بەرزی دیوارەکە ٥ مەتر بوو .ئێستا تەنها نزیکەی ٢ مەترە.

From the Moon

Can a person see the Great Wall of China from the moon? Many people think that you can. But Neil Armstrong the first man on the moon , says that it is not possible.

لەسەر مانگەوە:

ئایا کەسێك نەتوانێت دیوارە گەورەکەی چین ببینێت لەسەر مانگەوە. هەندێك پێیان وایە نەتوانیت. بەڵام (نیل ئارمسترۆنگ) یەکەم کەس کەچووە سەرمانگ نەڵێت ئەوە شتێکی مەحاڵە.

Around the Ancient World

Today is not possible to visit six of the seven ancient wonders on Herodotus list. But you can see other great , old places around the world.

بەدەوری جیهانی کۆندا:

لە ئەمڕۆدا شیاونیە لەسەر لیستەکەی هیرۆدۆت سەردانی حەوت سەرسوڕهێنەرەکەی جیهان بکەیت. بەڵام نەتوانیت شوێنە مەزن و کۆنەکان لەسەرانسەری جیهاندا ببینیت.

Petra

Many movie lovers know the ancient city of Petra , in Jordan , because one of its temples is in the Third Indiana Jones movie. The city of Petra is more than 2,500 years old. The people of Petra cut many of the city's buildings into the red rock of the mountains in the area . Petra was an important center in the area for centuries . But the city's best year were almost at an end when the Romans arrived in the area . For centuries nobody lived there and nobody outside the area knew about the city.

زۆرینەی عاشقانی فلیمەکان شاری دێرینی پێترا ئەناسن. کەلە وڵاتی ئوردنە. لەبەرئەوە یەکێك لە پەرستگاکانی لە فلیمی (ئیندیانە جەونزی سێیەم)دا هەیە. تەمەنی شاری پێترا نزیکەی ٢,٥٠٠ ساڵە. خەڵکی شاری پێترا زۆرینەی خانوی شارەکەیان لە ناوتاوێرە سورەکانی شاخەکانی ناوچەکەدا دروست کردووە. شاری پێترا بۆ ماوەیەکی زۆر سەنتەرێکی گرنگ بوو لە ناوچەکەدا. بەڵا م باشترین ساڵانی تەمەنی شاری پێترا هاوکات بوو لەگەڵ گەیشتنی ڕۆمانەکان بۆ ناوچەکە.بۆماوەیەکی زۆر کەس لەوێدا نەژیاوەو کەسیش لەدەرەوەی ناوچەکە ئەم شارەی نەناسیبوو.

The Colosseum

People liked sports in Ancient Rome, and the colosseum was an important place for them. But these Games were very different from sports today. At one time , 50,000 Romans sat in the Colosseum in Rome and watched fight after fight . Sometimes men fought men sometimes they fought wild animals. (The Romans brought animals from Africa to Rome for the games). When the Colosseum opened , 11,000 animals died in the first hundred days.

کۆلۆزیۆم

لەسەردەمی ڕۆمە کۆنەکاندا خەڵك حەزی لەوەرزش کردووە، (کۆلۆزیۆم) گرنگترین شوێن بووە بۆیان.

بەڵام ئەم یاریانە زۆر لە و یاریانەی ئێستا جیاوازبوون. لەیەك کاتدا ٥٠,٠٠٠ لە ڕۆمەکان لە کۆلۆزیۆم دائەنیشتن بو تەماشاکردنی جەنگ لەدوای جەنگ. هەندێك جار پیاوان بەرامبەر بە پیاوان ئەجەنگان هەندی کاتیش لەگەڵ ئاژەڵە کێویەکان ئەجەنگان. (ڕۆمەکان ئاژەڵە کێویەکانیان لە ئەفریقیاوە ئەهێنا بۆ یاریەکانیان). کاتێك کلۆزیۆم کرایەوە ١١,٠٠٠ ئاژەڵ لە سەد ڕۆژی یەکەمدا مردن.

Machu Picchu

Like Petra , nobody knew about Machu Picchu for along time. The Ica people built this city high in the mountains of Peru . 80 kilo meters

from the city of Cuzco, in about 1460. why did they built a city up there? Some people think that it was for protection of the Inca people . Other people say that Inca rulers of Cuzco enjoyed summers there. Today visitors to the city can take a train from Cuzco , or they can walk there. This can take about a week.

ماشو پیشو

هەرەوەکو پێترایەکان بۆ ماوەیەکی زۆر کەس ماشو پیشو ی نەدەناسی. خەڵکانی ئینکا ئەم شارەیان لە شاخە بەرزەکانی پیرۆدا دروست کرد لە ساڵانی نزیك ١٤٦٠. کە ٨٠ کم لە شاری کوزکۆوە دورە . بۆچی ئەم شارەیان لەو بەرزاییەوە دروست کرد؟هەندێك پێیان وایە بۆ پاراستنی خەڵکی ئینکا بووە. هەندیکی تریش ئەڵین فەرمانڕەوایانی کوزکۆ چێژیان لەوەرزی هاوین لەوێدا بینیوە. لە ئێستادا گەشتیاران ئەتوانن بە شەمەندەفە ر بگەنە کوزکۆ. یان بە پیادە. ئەمەش نزیکەی هەفتەیەك ئەخایەنێت.

Chapter two
بەشی دووەم

Bridges , Dams , and Canals

Most of our world is water , so of course water is an important part of many of the worlds wonders.

پردەکان ، بەنداوەکان ، کەناڵەکان
زۆرینەی ئەم جیهانەمان ئاوە. کەواتە ئاو بەشێکی گرنگی زۆرینەی سەرسوڕهێنەرەکانی جیهانن.

Bridges

Why are some bridges famous ? Every day visitors walk across the beautiful Rialto Bridge in Venice. May be people know London Bridge from the children's song "London Bridge is falling down" The Golden Gate Bridge in San Francisco is not the longest bridge in the world now. But many people know the famous red

bridge . Today other bridges around the world are longer and taller.

پردەكان

بۆچی هەندێ لە پردەكان بەناوبانگن؟ ڕۆژانە گەشتیاران بەناو پردە جوانەكەی ڕیالتۆ لە شاری فینسیا دا تێ ئەپەڕن.لەوانەیە زۆرینەی خەڵك بەهۆی گۆرانیە مناڵانەكەی (پردەكەی لەندەن ئەكەویتە خوارەوە) بناسێت.پردی دەروازەی ئاڵتونی لەشاری سانفرانسیسكۆ درێژترین پرد نیە لە جیهاندا لە ئیستادا. بەڵام زۆرینەی خەڵك بە پردە سورە بەناوبانگەگە ئاشنان.لە ئەمڕۆدا زۆرینەی پردەكان لەسەرانسەری جیهاندا دریژ ترن.

The Akashi – Kaikyo Bridge

This bridge goes from the Japanese city of Kobe to Awaji Island _almost 4000 meters. There are almost ٢.000 meters between the bridges two towers_ the longest part of this kind of bridge in the world in 2008. The bridge is very tall because ships have to go under it.

پردی ئەكاشی_ كایكیۆ

ئەم پردە لە وڵاتی یابانەوە لەشاری (كۆب) وە درێژ ئەبیتەوە بۆ دوورگەكانی ئەواجی كە دەكاتە نزیكەی ٤٠٠٠ مەتر.

نزیکەی ٢٠٠٠ مەتر دەبێت تەنها لەنێوان هەردوو تاوەری پردەکە.ئەمە درێژترین پردی لەم جۆرەیە تا ساڵی ٢٠٠٨.پردەکە زۆر درێژە چونکە دەبێت کەشتی بە ژێردا بڕوات.

پردی ئەکاشی

Ten million people worked on the bridge for ten years, and it opened in 1998. the weather in this area is sometimes very bad. The Akashi _ Kaikyo can stand in winds of 290 kilometers an hour without a problem.

دە ملیۆن کەس بۆماوەی دەساڵ کاریان لەم پردەدا کردووە. لەساڵی ١٩٩٨ دا کراوەتەوە. هەندێ کات ناووهەوای ئەم ناوچەیە زۆر خراپە. پردی ئەکاشی کاکیۆ توانای خۆڕاگرتنی هەیە بەبێ کێشە لە بەرانبەر ئەو بایانەی کە خێراییان (٢٩٠ کم)ە لە سەعاتێکدا.

The Millau Bridge

Divers between Paris and Spain know the Millau Bridge in the south of France well. This bridge goes high over the River Tarn in Frances beautiful Languedoc area.

پردی میلاو

مەلەوانە ژێرئاویەکان پردی میلاو کە دەکەوێتە باشوری فەرەنساوە لە نێوان پاریس و ئیسبانیا باش ئەناسن. ئەم پردە درێژ ئەبێتەوە بەسەر ڕووباری تارن لەناوچەی لانگیدۆك کە ناوچەیەکی جوانە لە فەرەنسا.

Work started in 2001, and was fast. The bridge opened at the end of 2004. Its 2, 460 meters long and it has seven towers . The top of the tower is 343 meters high_ that's taller than the Eiffel Tower! On one part of the bridge , cars are 270 meters above the river. Divers often stop and take photos.

کارکردن لەم پردە لەسالی ٢٠٠١ دا بەشێوەیەکی خێرا دەستی پێکرد. پردەکە لە کۆتایی سالی ٢٠٠٤ کۆتایی هات.درێژیەکەی ٢،٤٠٠م و حەوت تاوەری هەیە. لوتکەی تاوەرەکەش ٣٤٣ م بەرزە کەلە تاوەری ئیفل

بەرزترە.لەبەشێکی پردەکەوە بەبەرزی ۲۷۰ م ئۆتۆمبیلی لەسەر ڕووبارەکەیە. لێرەدا زۆرجار مەلەوانە ژێرناویەکان ئەوەستن و وێنە ئەگرن.

In the world today, bridge builder can build bigger and longer bridges. And they are doing it! Builders are working on the Sandra Strait Bridge in Indonesia. There will be 3.000 meters between its towers and the bridge will be 26 kilometers long.

لە جیهانی ئەمڕۆدا دروستکەرانی پرد ئەتوانن پردی گەورەتر و درێژتر دروست بکەن. دروستکەران لەسەر پردی ساندرا سترەیت لە ئەندۆنوسیا کاردەکەن. درێژي نێوان تاوەرەکانی دەکاتە ۳۰۰۰ م و تێکڕای درێژیەکەی ۲٦ کم.

Dams

River bring water , and water brings life to an area. But sometimes there is no water at the right time , one answer to this problem is a dam.

بەنداو

ڕووبار ئاو ئەهێنێت. ئاویش ژیان ئەهێنێت بۆ ناوچەیەك. بەڵام هەندێ جار لەکاتی پێویست دا ئاو نیە. تەنها وەڵام بۆ ئەم گرفتە بەنداوە.

The Aswan High Dam

In Egypt, there is not much water, So the River Nile is very important . In 1960 , Nasser began work on an important new plan for his country. Egyptian workers started to build a new dam across the River Nile . Many people have to leave their homes for this. The work finished in 1972, two years after Nasser died.

لە میسردا ئاوی زۆر نیە .بۆیە ڕووباری نیل زۆر گرنگە.لەساڵی ١٩٦٠ ناصر پلانێکی گرنگی نوێی بۆ وڵاتەکەی دارشت. کرێکارە میسریەکان دەستیانکرد بەدروستکردنی بەنداوێکی نوێ بەناو ڕووباری نیل دا.بەمەش

پێویست بوو زۆرینەی خەڵك شوێنەكانیان بە جێبهێڵن. كارەكەش لەساڵی ١٩٧٢دوو ساڵ دوای مردنی ناصر تەواو بوو.

Now there is a lot of water from the Nile in a new lake, Lake Nasser. Behind the Aswan High Dam (121 meters tall and 20 kilometers wide). This lake is almost 500 kilometers long more than 20 kilometers wide , in years without a lot of rain, Egyptians use water from Lake Nasser. The dam also makes a lot of the country's electricity.

ئێستا ئاوێكی زۆر لەدەریاچە نوێكەی ڕووباری نیلدا هەیە.دەریاچەی ناسر لەپشت بەندەرە بەرزەكەی ئەسوانەوەیە(درێژیەكەی ١٢١ م و پانیەكەی ٢٠ كم).ئەم دەریاچەیە نزیكەی ٥٠٠ كم درێژەو زیاتر لە ٢٠ كم پانە.ماوەی چەند ساڵێك بێ باران بووە، میسریەكان ئاوی ئەم دەریاچەیەیان بەكارهێناوە.ئەم بەنداوە زۆرینەی كارەبای وڵات بەرهەمدەهێنێت.

بەنداوی ئەسوان

Canals

Sometimes people want a river in a new , different place. What can they do? They can make an artificial river _ a canal.

هەندی کات خەڵك ڕووباری   نوێیان ئەوێت لە شوێنی جیاواز. ئەتوانن چی بکەن؟ ئەتوانن ڕووبارێکی دەستکرد دروست بکەن ئەویش نۆکەندە.

The Panama Canal

Vasco Nunez de Balboa first had the idea for a Panama Canal about five hundred years ago because this part of Central Africa , with the Pacific to the west and the Atlantic to the east,

is not very wide. Why not build a canal between the two?

ڤاسكۆ نونز دی بالبوا سەرەتا پێش پێنج سەد ساڵ بیرۆكەی دروست كردنی نۆكەندی پەنەمای هەبوو لەبەرئەوە ئەم ناوچەیە ناوەندی ئەفریقیایە لای ئوقیانوسی هێمن لە ڕۆژئاواو ئوقیانوسی ئەتلەسی لە ڕۆژهەڵاتەوە. بانیەكەشی زۆر نیە. بۆچی نۆكەندێك لەنێوان ئەم دوانەدا دروست نەكرێت؟

It was a good idea but a difficult job. It was not possible for hundreds of years. North America workers started to build the canal in 1904. They finished the 80 kilometers canal ten years later. Today the Panama Canal is very important for the worlds ships. They do not have to go down and around the bottom of south America .

ئەمە بیرۆكەیەكی باش بوو بەڵام كارێكی سەختیش بوو. شتێكی نەشیاو بوو بۆ ماوەی چەند سەدساڵێك تەواوبێت. لەساڵی ١٩٠٤ كرێكارەكانی ئەمەریكای باكور دەستیان كرد بە دروست كردنی نۆكەندەكە.دوای دە ساڵ ٨٠كیلۆمەتری نۆكەندەكەیان تەواو كرد.لە ئێستادا نۆكەندی پەنەما زۆر گرنگە بۆ هەموو كەشتیەكانی جیهان. لەبەرئەوە پێویست ماكات بڕۆنە خوارەوە بۆ نزماییەكانی ئەفریقیای باشور.

نۆکەندی پەناما

Chapter three

بەشی سێهەم

Statues and Islands

Beautiful or interesting statues are wonders of the world to many people, and there are of course beautiful natural islands. But we are also building wonderful artificial Islands.

پەیکەر و دورگەکان

پەیکەرە جوان و سەرنج ڕاکێشەکان بۆ زۆربەی خەڵك لە جیهاندا جێگەی سەرسوڕمانن. هەروەها بەدڵنیاییەوە دورگەی سروشتی جوانیش هەیە. بەڵام دوورگەی دەستکردی سەرنج ڕاکێشییشمان دروست کردووە.

Statues:

One of the Herodotus ancient Seven Wonders was a statue on the Island of Rhodes . The "Colossus of Rhodes " was more than 30 meters tall. The Colossus of Rhodes fell centuries ago, but today other statues can go on a list of the wonders of the world.

پەیکەرەکان:
یەکێك لە حەوت سەرسوڕهێنەرە دێرینەکانی هیرۆدۆت بریتی بوو لە پەیکەرێك لەسەر دورگەی ڕۆد س . (پەیکەرە گەورەکەی ڕۆدس)نزیکەی ۳۰ مەتر درێژ بوو. پەیکەرە گەورەکەی ڕۆدس چەند سەدەیەك لەوە پێش ڕووخا.بەڵام پەیکەرەکانی تر ئەتوانرێت لە پۆلێنی سەرسوڕهێنەرەکانی جیهان هەژماربکرێت.

Moai Statues :
Almost 900 of these statues stand on Easter Island_ Rapa Nui_ in the Pacific Ocean. Sometimes people call them(Easter Island Heads) but most of the statues are not only heads. Most are 4 meters tall and many of them stand with their backs to the sea. Why did the Islanders make these big stone statuses hundreds of years ago? The people of Island did not write, so we do not know.

پەیکەرەکانی موای:
نزیکەی ۹۰۰ لەو پەیکەرانە لەسەر دوورگەی ڕۆژهەلاتن_ ڕاپا نوی لە زەریای هێمن. هەندێ کات خەڵك بە (سەرەکانی دوورگەی خۆرهەلات ناویان ئەبات) بەڵام زۆربەی پەیکەرەکان تەنها سەرنین. زۆربەیان ٤ م درێژن. زۆربەشیان بشتیان لەدەریاکەیە.بۆچی دانیشتوانی دوورگەکان ئەم پەیکەرە بەردینانەیان بۆ ماوەی چەند سەد ساڵێك لەوەو

پێش دروست . کردووە؟دانیشتوانی دوورگەکە ئەوەیان نەنوسیوە. بۆیە ئێمەش ئەوە نازانین.

پەیکەرەکانی مواى

The statue of Leshan Buddha :
The biggest stone Buddha in the world_ more than 71 meters tall and about 1,200 years old _ stands outside the Chinese city of Leshan. The city's name means " happy mountain" and the Buddha's face is smiling. Three rivers meet the feet of the big statue.

پەیکەری بودا ی لیشان:
گەورەترین پەیکەری بودا لەجیهاندا کە زیاتر لە ٧١ مەتر درێژە و نزیکەی ١٢٠٠ ساڵ تەمەنیەتی نەکەوێتە دەرەوەی شاری لیشانی چینیەکانەوە. ناوی شارەکەش بە واتای(شاخی دڵخۆش)دێت. و زەردەخەنەیەکیش لەسەر ڕووخساری بوودایە. سێ ڕووباریش بە تەنیشی پێنیەکانی پەیەکەرەکە بەیەك دەگەن.

The Statue of Liberty

The people of France gave the Statue of Liberty to the United States in 1884 . It stands now on the on an Island in New York. Frederic Auguste Bartholdi made the statue. The statue is 93 meters tall.There are stairs up to its head , but visitors cannot go up the arm to the highest part.

پەیکەری ئازادی

لەساڵی ١٨٨٤ فەرەنسیەکان پەیکەری ئازادیان پێشکەش بە ولایەتە یەککرتوەکان کرد. ئیستا لەسەر دوورگەیەك لە نیویۆرك دانراوە.ئەم پەیکەرە(فریدریك ئۆگوستی برتۆلدی) دروستی کرد. درێژی پەیکەرەکە ٩٣ مەترە. لە ناو پەیکەرەکەدا قادرمە هەیە بۆ سەرەوە لای سەری پەیکەرەکە، بەڵام گەشتیاران ناتوانن برۆنە لای باڵی ڕاستی کە بەرزترین بەشە.

Christ the Redemeer :

From the top of Corcovado Mountain , This 38 meter statue of Jesus Christ looks down on the Brazilian city of Rio de Janeiro and its beautiful white beaches. The makers of the statue , Heitor da Silva Costa and Paul Landowski, finished it in 1931.

پەیکەری مەسیحی ریدیمەر

لەسەر شاخی کۆرکۆڤادۆ پەیکەرێکی ٣٨ م (عیسای مەسیح) ئەڕوا نێت بەسەر شار ی ڕۆدیۆ جانیرۆی بەرازیل و کەناراوە سپیە جوانەکانی.دروستکەرانی پەیکەرەکەش بریتێن لە(هیتۆر داسیلڤا کۆستا و پاول لاندۆسکی) کە لەساڵی ١٩٣١ تەواویان کرد.

Islands

Some wonders of the world are on Islands ; others are Islands.

دوورگەکان:
هەندێ لە سەرسوڕهێنەرەکانی جیهان لەسەر دوورگەکانن .ئەوەی تریش دورگەکانن

Venice:

One of the worlds most famous cities is not only on one Island; it is about 120 islands. Some people call Venice, in the north-east of

Italy, the "city of water". There are no big streets ,but the city has 120 Canals. The longest of these _ at only 3 kilometers _ Is the Grand Canal. People can go around the city in their boats or " in a boat taxis" and "boat buses" . They can walk around the city easily, too : there are 400 bridges.

فینیسیا:

یەکێك لە بەناوبانگترین شارەکانی جیهان تەنها لەسەر دورگەیەك نیە بەڵکو نزیکەی ١٢٠ دورگەیە. هەندێك بە فینیسیا ناوی دەبەن .لەباکوری ڕۆژهەڵاتی ئیتالیا.(شاری ئاو). شەقامی گەورەیان تێدا نیە. بەڵام شارەکە ١٢٠ نۆکەندی تیایە.درێژترینی ئەمانە _تەنها لە ٣کم_کەناڵی گەورە. خەڵکی ئەتوانن بە بەلەم بە دەوری شارەکەدا بسورێنەوە.(بەلەمی تەکسی)و (بەلەمی پاس).هەروەها ئەتوانن بەئاسانی بەدەوری شاردا بسوڕێنەوە. نزیکەی ٤٠٠ پردی تیایە.

ڤینیسیا

Artificial Islands:

Not all Islands are natural. There are more and more artificial islands in the world. Builders in Japan wanted a new airport near the cities of Kobe and Osaka , but there was no good place for an airport. The answer to the problem? They built an artificial islands for Kansai Airport near Osaka. Here the airport can be open twenty four hours a day and nobody has to hear the airplanes near his or her home.

دورگه دەستكردەكان:

هەموو دوورگەكان سروشتی نین. زۆر دورگەی دەستكرد لە جیهاندا هەن. دروستكەران لە وولاتی یابان ویستیان فرۆكەخانەیەكی نوێ لە نزیك شاری كەوب و ئۆساكا دروستبكە ن. بەڵام شوێنێكی گونجاو بۆ فرۆكە خانە نەبوو. وەلامی ئەم كێشەیە، دوورگەیەكی دەستكردیان بۆ فرۆكەخانەی كەنسای لەنزیك ئۆساكا دروست كرد.لێرە بۆ ماوەی بیست و چوار سەعات لەرۆژێكدا فرۆكە خانە كراوەیە و پێویست نیە كەسیش گوێ ی لە فرۆكە بێت لەنزیكماڵی خۆیەوە.

Work on the islands started in 1987, and it took three years. There were 10.000 workers and 80

ships. The builders made the island with the stone from three mountains! It is 4 kilometers long and 2.5 kilometers wide. Then, in 1991, The builders started work on the airport building.

کارکردن لەسەر دوورگەکە لەساڵی ١٩٨٧ دەستی پێ کرد،و ماوەی سێ ساڵی خایاند. ١٠,٠٠٠ کرێکار و ٨٠ کەشتی کاریان تێدا دەکرد.دروست کەران دورگەکەیان لە بەردی سێ شاخ دروست کرد! نزیکەی ٤ کیلۆمەتر درێژەو ٢,٥ کم پانە. دواتر ساڵی ١٩٩١ دروستکەران دەستیان کرد بە دروست کردنی فڕۆکەخانەیەك.

There is always one big problem with artificial islands_ They slowly go down into the water. This happened with the Kansai island also_ it went down 8 meters in its first years. This problem cost the builders of the island a lot of money.

هەمیشە گرفتێکی گەورە هەیە لە دروست کردنی دوورگە دەستکردەکاندا. بەهێواشی ڕۆئەچنە ناو ئاوەکەوە. ئەم گرفتەش لە دروستکردنی دورگەی کەنسای روویدا و لەماوەی ساڵانی سەرەتای دروست بونی دا ٨ م چوە خوارەوە بۆ ناو ئاوەکە. ئەمەش بۆ دروستکەران پارەیەکی زۆری تێ ئەچێت.

Palm Islands , Dubai

Dubai has beautiful hot weather for visitors . but people like beaches and Dubai wanted more. The answer was easy _ They built islands with more beaches . work on the three islands started in 2003. They are very different from other natural islands and you can see that from above .

There are now homes , apartments , stores , and workplace on them. More than one million people can live there. Many visitors from around the world come to the islands for vacations.

دورگەی درەختی خورما، دوبەی

دوبەی کەش و هەوایەکی گەرمی خۆشی هەیە بۆ گەشتیاران، بەڵام خەڵکی حەزیان لە کەناری دەریا هەبوو و دوبەیش لەوە زیاتری ئەویست. وەڵامەکەی زۆر ئاسان بوو_ دورگەیەکی زۆریان دروست کرد بەکەناری دەریاشەوە.لەساڵی ۲۰۰۳ کارکردن لە سێ دورگە دەستی پێ کرد. ئەم دورگانەش لەدورگە سروشتیەکان زۆرجیاواز بوون و دەتوانیت لەسەرەوە ئەوە ببینیت.

لە ئێستاشدا ماڵ و باڵەخانەو کۆگا و شوێنی کارکردن لەسەر دورگەکە هەیە. نزیکەی یەك ملیۆن کەس ئەتوانن لەو

دورگەیەدا بژین. زۆرینەی گەشتیاران لەسەرانسەری جیهانەوە بۆ بەسەربردنی پشوو دین بۆ ئەم دوورگەیە.

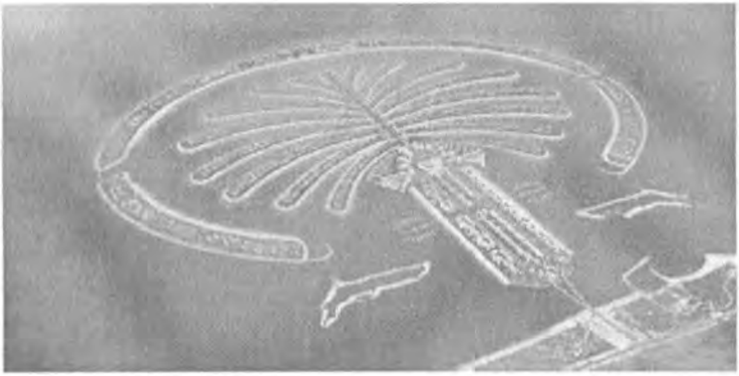

Chapter four
بەشی چوارەم

Works of Rulers and Religion
People built many of the most famous buildings in the world for great rulers or for their churches. They could go into the churches , but usually they could not visit the palaces.

کاری فەرمانڕەواکان و ئاین
خەڵك زۆربەی خانوو بینا بەناوبانگەکانی بۆ فەرمانڕەوا مەزنەکانیان و کەنیسەکان لە جیهاندا دروست کردووە. ئەیان توانی بڕۆنە ناو کەنیسەکانەوە بەڵام نەیانده توانی سەردانی کۆشکەکان بکەن.

Rulers Buildings :
Country's rulers often built great buildings. They often lived in them or visited them. They were rich and they wanted to show that to their people and to the world.

زۆر جار فەرمانڕەواکانی وولات خانووی گەورەیان دروست ئەکرد. زورجاریش تێیدا ژیاون یان سەردانیان کردووە.

فەرمانڕەواکان دەوڵەمەند بون هەر بۆیە ئەشیانویست ئەوە پیشانی خەلکەکەیان و جیهان بدەن.

The Forbidden city:
Between the years 1420 and 1911, the forbidden city in Beijing was home to twenty four Chinese rulers. Yong Le built the palace when he made Beijing his important city.A 10 meter wall runs around the buildings. At one time 6000 people could live in the Forbidden City. But people outside could visit only when the ruler said yes. The Forbidden was not open to most people.

شاری قەدەغەکراو:
لەنێوان ساڵانی ١٤٢٠ و ١٩١١ دا شاری قەدەغەکراو لە بەیژنگ ماڵی بیست و چوار فەرمانڕەوای چینی بوو.یۆنگ لی کۆشکەکەی دروست کرد کاتێ شاری بەیژنگی کرد بە گرنگترین شار . خانووەکان بە دیوارێکی دە مەتری دەورەدراون. لەیەکاتدا ٦٠٠٠ کەس ئەیانتوانی لە شاری قەدەغەکراودا بژین، بەڵام خەڵکی دەرەوەی کۆشکەکە تەنها ئەیانتوانی سەردانی بکەن ئەویش کاتێ بەڵێ ی بۆ ئەکردن. شاری قەدەغەکراو بەرووی زۆرینەی خەلکدا نەدەکرایەوە.

The Alhambra

The Alhambra stands in Granada, in the south of Spain. Its name comes from the Arabic language and means "the red palace" . The Moorish rulers of Granada built the palace between 1238 and 1354.

Centuries later people used the Alhambra for many different thing. At one time it was home for Napoleons men from France.

ئەلحەمراء

کۆشکی ئەلحەمراء ئەکەوێتە گرانەداوە،لەباشوری وڵاتی ئیسپانیا. ناوەکەشی لەزمانی عەرەبیەوە هاتووە بەمانای (کۆشکە سورەکە) دێت. فرەمانڕەوا مەغریبی یەکانی گرانەدا

کۆشکەکەیان لە نێوان ساڵانی ١٢٣٨ و ١٣٥٤ دا دروست کرد.
چەند سەدەیەك دواتر خەڵك كۆشكی ئەلحەمراء یان بۆ زۆر شتی تری جیاواز بەكارهێنا. لە یە ك كاتدا ببوە ماڵی پیاوەكانی ناپلیۆن كە لە فەرەنساوە هاتبون.

ئەلحەمرا

The Taj Mahal:

Many people think that The Taj Mahal , outside Agra in India ,is the most beautiful building in the world . It takes its name from a woman_ one of Shah Jahan s wives , Shah Jahan built the Taj Mahal for her, but it was not a home . He built it when she died in 1632.

Twenty two thousand people worked on the building for more than twenty years. The outside of the building is white stone, and it looks very different at different times of a day. People say the Taj Mahal is most beautiful by the light of the full moon.

تاج مەحەل

زۆرینەی خەڵك لەهیندستان پێیان وایە تاج مەهەل جوانترین خانووە لەجیهاندا. ناوەکەشی لە ژنێکەوە وەرگیراوە _یەکێك بوە لەژنەکانی شا جەهان ،شاجەهان تاج مەهەلی بۆ ئەو ژنەی دروستکرد ،بەڵام ئەمە ماڵ نەبوو،ئەم خانوەی دروست کرد دوای مردنی ژنەکەیساڵی ١٦٣٢.
بۆماوەی زیاتر لە دووساڵ بیست و دوو هەزار کەس کاریان لەم خانوە کردووە . دەرەوەی کۆشکەکە لەبەردی سپی دروست کراوە، لەماوەی ڕۆژدا بە شێوەی جیاواز دەردەکەوێت لەکاتی جیاوازدا. خەڵکی ئەڵێن تاج مەهەل زۆر جوانە کاتێك ڕووناکی مانگ پڕە.

Religious Buildings:
Many of the wonders of the world are religious buildings. Some of these were important to more than one religion.

بينا ئاينيەكان
زۆرێك لە سەرسورهێنەرەكاني جيهان بينا ئاينيەكانن. **هەندێك لەم شوێنانە بۆ زياتر لە ئاينێك گرنگن.**

Hagia Sophia , Istanbul
Part of Istanbul is in Europe and part of the city is in Asia. Justinian 1 built one of Istanbul's most important buildings in the sixth century ,

When the name of the city was Constantinople. First , It was a Christian church . When the Ottomans took the city in 1453, ruler Mehmed II gave the city its new name. the church at that time a Muslim mosque. It had for new towers , Today followers of Islam , Christianity , and other religions can visit and enjoy this beautiful buildings.

هاجیا سۆفیا، ئیستەنبول

بەشێکی شاری ئیستەنبول ئەکەوێتە ئەوروپاو بەشەکەی تری لە ئاسیایە. جەستینیەن ی یەکەم گرنگترین بینای ئیستەنبولی لە سەدەی شەشەم دا دروست کرد. کاتێك ناوی شارەکە قوستەنتینیە بوو،لەسەرەتادا کەنیسەی مەسیحی بوو . کاتێك عوسمانیەکان شارەکەیان داگیرکرد لەسالی ١٤٥٣ ،فەرمانڕەوا موحەمەدی دووەم ناوێکی نوێی نا لەشارەکە. لەم کاتەدا کەنیسەکە بوویە مزگەوتی موسوڵمانەکان. مزگەوتەکە چوارقولەی هەبوو .لە ئێستادا شوێنکەوتوانی ئایئی ئیسلام و مەسیحی و ئاینە کانی تر ئەتوانن سەردانی ئەم بینا جوانە بکەن و چێژ لەبینینی وەرگرن.

Angkor Wat

At one time, Angkor in Cambodia was the biggest city in the world . From 802 to 1327, it was the Khmer peoples most important city, and the biggest building was the temple , Angkor Wat. First,in the twelfth century , It was Hindu temple. Angkor Wat was a Buddhist temple , visitors to Angkor Wat have to walk across a 188 meter bridge.

ئەنکۆر وات:

لەیەك کاتدا ئەنکۆر لە کەمبۆدیا گەورەترین شار بوو لە جیهاندا لە ساڵی ٨٠٢ بۆ ١٣٢٧، گرنگترین شوێنی خەڵکی خمر بوو. گەورەترین

بیناش پەرستگا بوو. ئەنكۆر وات لەسەرەتادا لە سەدەی دوانزەیەمدا ، پەرستگای هیندۆسەكان بوو، دواتر وەكو پەرەستگای بوزیەكان بوو .ئەو گەشتیارانەی ئەچن بۆ پەرستگای ئەنكۆر وات ئەبێت لە پردێكی ١٨٨ م بپەڕنەوە.

The Leaning Tower of Pisa:

“is it going to fall?” think many visitors to the tower in Pisa . But this famous Italian tower is standing today, it is part of the city’s cathedral. The first part of the work on the tower started in 1173. Five years later, the builder saw a big problem _ the tower leaned to the south. The work stopped It did not start again for one

hundred years. At this time, the church built more of the tower, the new part leaned to the north. The church put the third and last part of the tower on top.

تاوەرە لارەکەی پیزا

"ئایا نزیکە بڕوخیت" زۆرێك لە گەشتیارەکان لە پیزا بیر لەمە نەکەنەوە. بەڵام ئەم تاوەرە بەناوبانگە کە لە ئێستادا وەستاوە، بەشێکە لە کلێسای شارەکە. بۆیەکەم جار کارکردن لەسەر تاوەرەکە لە ساڵی ١١٧٣ دەستی پێ کرد. دوای پێنج ساڵ کێشەیەکی گەورە بۆ دروستکەرانی تاوەرەکە دروست بوو. ئەویش لاربونەوەی تاوەرەکە بوو بەرەو باشور. کارەکا وەستا و دەستی پێ نەکردەوە بۆ ماوەی سەدان ساڵ. کاتێك کەنیسە تاوەری نوێی دروست کرد، بەشە نوێکە لاربووەوە بۆ ئاراستەی باکور. دواتر کەنیسە بەشی سێهەمی کۆتایی بۆ تاوەرەکە لە لوتکەوە زیاد کرد.

Will the tower fall? Many people are working hard on this problem. They hope that the answer is “No”

ئایا تاوەرەکە ئەڕوخێت؟ زۆر کەس لەسەر ئەم کێشەیە کاریان کردووە . هیوادارن وەڵامەکەی "نەخێر" بێت.

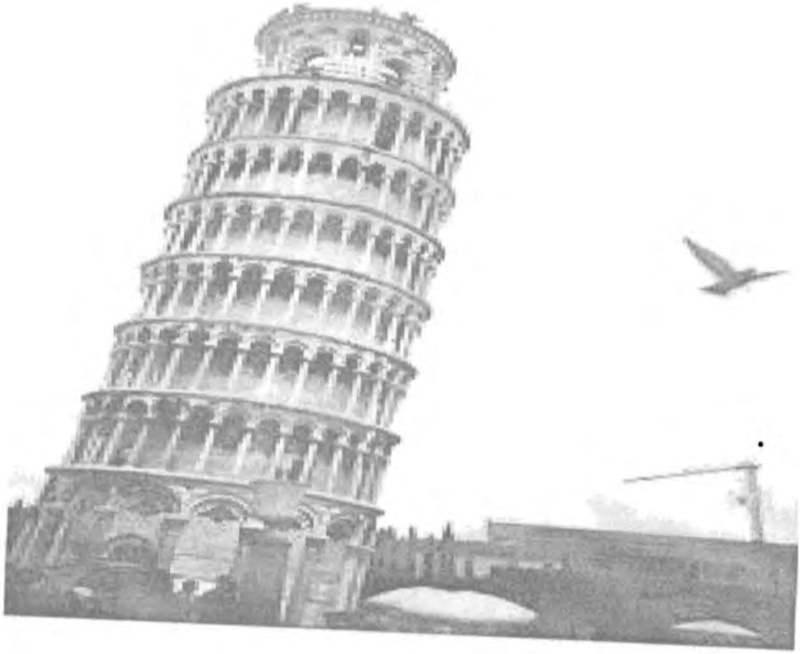

Chapter Five
بەشی پێنجەم

Bigger and Taller

Today it is possible to make much bigger and taller buildings than the buildings of centuries ago.

گەورەتر و درێژتر

لە ئێستادا دروست کردنی بینای گەورەتر و درێژ تر گونجاو ترە لە بینای چەند سەدەیەکی پێشوتر.

The Race to the Top

In the nineteenth century, buildings changed . people had new ideas, and they knew more about building . So builders could go higher and higher.

پێشبڕکێ بۆ سەرەوە
لەسەدەی نۆزدەهەم دا شێوەی بیناکان گۆڕا، خەڵکی بیرۆکەی نوێیان هەبوو و زیاتر شارەزابوون لەبارەی بیناوە. هەروەها دروستکەرانیش توانیان بەرز ترو بەرزتری بکەن.

The Eiffel Tower

What is the most famous place in Paris? Most people give the same answer_ the Eiffel Tower . It was the idea of Gustav Eiffel (Eiffel also worked on the statue of liberty) . Some people in Paris did not like the plans for the tower. But the world was different now. More and more was possible .and Eiffel understood this .

تاوەری ئیفل

بەناوبانگترین شوێنی پاریس کوێیە؟ وەڵامی زۆرینەی خەڵك بەم شیوەیە دەبێت_ تاوەری ئیفڵ. ئەمەش بیرۆکەی گوستاف ئیفڵ بوو (هەروەها ئیفڵ لە پەیکەری ئازادیش کاری کردووە). هەندێ خەڵکی شاری پاریس حەزیان لەو جۆرە پلانانەی دروست کردنی تاوەرەکە نەبوو . بەلاَم جیهان جیاواز لە ئێستا. زیاتریش گونجاو بوو . هەروەکو ئیفڵ خۆشی ئەوەی باش ئەزانی.

He finished the tower and showed it to the world in 1889. At the time it was the tallest building in the world_ 324 meters . Eiffel understood one of the biggest problems for tall buildings _ the wind . Strong winds are not a problem for the Eiffel Tower because they can go through it.

ئیفلْ تاوەرەکەی تەواو کردو لەساڵی ١٨٨٩ دا پیشانی جیهانی دا. لەو کاتەدا درێژترین بینا بوو لە جیهاندا_ ٣٢٤ م. ئیفلْ لەوە تێگەیشت کە گەورەترین گرفت بۆ بینا و تاوەرە درێژەکان بایە. بەڵام بای بەهێز هیچ گرفت نەبوو بۆ تاوەری ئیفلْ لەبەر ئەوە ئەتوانێت بەناو تاوەرەکەدا تێپەڕێت.

Visitors loved the tower from the start, in its first year. Tickets paid for the tower. The Eiffel Tower is the tallest building in Paris today. But there are many taller buildings around the world . This does not stop the million of visitors almost 6.5 million every year.

هەرلە ساڵەکانی سەرەتای دروست بونیەوە خەڵی حەزیان لێ بوو. بینینی تاوەرەکەش بە پلیت بوو. لە ئێستادا تاوەری ئیفلڵ درێژترین تاوەرە لە پاریس دا .بەڵام ئێستا بینای درێژ تر هەن لە جیهاندا. ئەمەش رێگر نەبوو لە سەردانیکردنی ژمارەیەکی زۆر کە ٦,٥ ملیۆن ساڵانە بۆ بینینی ئەم تاوەرە سەردانی دەکەن.

The Empire State Building

Is the Empire State Building the most famous new building in the world? People in New York think that it is! William Lamb finished the Empire State Building in 1931. At 443 meters, it was the tallest building in the world , and it stayed the tallest for forty one years. From the

86th floor and the 102nd floor visitors can look down on New York city. On a good day, you can see almost 130 kilometers from up there. On one day every year there is a big race up the stairs to the top in about ten minutes .

بینا ی ویلایەتی ئیمپراتۆریەت:

ئایا بینای ویلایەتی ئیمپراتۆریەت بەناوبانگترین بینایە لە جیهاندا؟ خەڵکی نیویۆرك پێیان وایە گەورەترین بینایە.

ویلیەم لامب لەساڵی ١٩٣١ دا بینای ویلایەتی ئیمپراتۆریەتی تەواوکرد. درێژیەکەی ٤٤٣ م درێژترین بینا بوو لە جیهاندا ، بۆ ماوەی چل ساڵ بە درێژترین بینا مایەوە. لە نهۆمی ٨٦ و نهۆمی ١٠٢ گەشتیاران ئەتوانن بڕوانن بە سەر شاری نیویۆرك دا. لەڕۆژە کەش و هەوا خۆشەکاندا ئەتوانیت ١٣٠ کم لێرەوە ببینیت. ساڵانە پێشبڕکێ سازدەکرێت لە سەر قادرمەکان بۆ ماوەی دە خولەك بۆ سەرەوە.

The Empire State Building is also in a lot of movies. The first film was King Kong in 1933. At the end of the film , King kong climbs to the top of the building (with a woman in his hand) and fights airplanes.

بیناى ویلایەتى ئیمپراتۆریەت لە زۆرینەى فلیمەکاندا هەیە ، یەکەم فلیمیش کە تێدا دەرکەوت فلیمى پاشا کۆنك بوو لەساڵى ١٩٣٣ . لە کۆتایی فلیمەکەدا پاشا کۆنك سەردەکەوێت بۆ سەر بیناکە (ژنێك لە ناو دەستى دایە) لەگەڵ فڕۆکەکاندا دەجەنگێت.

The race continues

After the 1970s , there were more and more very tall buildings. At times it was a race between some of the big cities for the tallest building in the world.

پیشبرکی بەردەوام دەبێت

لە دوای ساڵی ١٩٧٠ کانەوە بینای بەرز زۆر دروست کران.
لەم کاتەدا پێشبرکێ لەنێوان شارە گەورەکاندا بۆ درێژترین بینا لە جیهاندا هەبوو.

Bigger and Bigger

Some new buildings are not high , but they are very big. But the biggest buildings are not always the most interesting . A building at Beijing airport is one of the biggest in the world, but most visitors are more interested in the Forbidden City.

.

گەورە ترو گەورەتر

هەندێ لە بینا نوێیەکان زۆر بەرزنین . بەڵام زۆر گەورەن.
بەلام گەورەترین بیناکان زۆر جار سەرنج راکیش نین. بینای فرۆکەخانەی بەیژنگ یەکێکە لە گەورەترین بیناکان لەجیهاندا، بەلام گەشتیارا زیاتر حەزیان لە بینینی شاری قەدەغەکراوە.

Crystal Island

In Moscow , builders are working on Crystal Island, At 450 meters tall, it will not be one of

the worlds tallest buildings, but it will be very, very big It will have 900 apartments , 3000 hotel rooms, a school for 500 children, movie theaters ,places for sports, and more . The builder calls it" a city in a building"

دوورگەی کریستال

لە شاری مۆسکۆ ، دروستکەران سەرقالی کارکردن لەسەر دوورگەی کریستال. دریژیەکەی ٤٥٠ م. ئەمە یەکێك نیە لە درێژترین بیناکانی جیهان، بەلام زۆرگەورەیەو ٩٠٠ باڵە خانە ٠ ٣٠٠٠ ئوتیل و قوتابخانەیەك بۆ ٥٠٠ مندال و هۆلی فلیم و شوێنی وەرزش وشوێنی زیاتری تێدایە . دروستکەری دورگەکە ئەم دوورگەیە بە (شارێك لە بینایەکدا) وەسف ئەکات.

Of course , there are smaller new buildings on most lists of world wonders. One famous twentieth century building is the Sydney Opera House in Australia. Many people see the top of the white building and think of ships.

بێگومـــان، بینـــای بچـــوکی نـــوێ لـــەســـەر لیـــستی سەرسور هێنەرەکانی جیهان هەیە. یەکێك لە بەناو بانگترین بیناکانی سەدەی بیستەم مالی ئۆپرای سیدنی یە لە ولاتی

ئوستوراليا، زۆرینه خەڵك كاتێك سەیری لوتكەی سپی بیناكه ئەكەن وابیرئەكەنەوه كەشتی یه.

دورگەی كریستاڵ

Chapter six
بەشی شەشەم

Natural Wonders

Many people think that the best wonders of the world are not the work of men and women. They think that the most beautiful places in the world are the natural wonders

زۆرینەی خەڵك پێیان وایە کە باشترین سەرسورهێنەرەکانی جیهان کاری ژن وپیاو نیە بەڵکو پێیان وایە جوانترین شوێنەکانی جیهان سەرسوڕهێنەری سروشتین .

Canyons:

The Grand Canyon is the greatest natural wonder in the united states. Most of the rock is red, but there are lines of rock of different colors _brown ,green, and blue.

The Grand Canyon is:
*446 kilometers long
*between 0,5 and 29 kilometers wide.
*1.6 kilometers from top to bottom at the lowest place.

دەربەندی گەورە:

دەربەندی گەورە گەورەترین سەرسوڕهێنەری سروشتی یە لە ویلایەتە یەکگرتووەکان. زۆرینەی تاشە بەردەکانی ڕەنگیان سورە، بەڵام تاشەبەردی تر هەن لە شێوەی هێڵ دا ڕەنگیان قاوەیی و سەوز و شینە.

دەربەندی گەورە :
*٤٤٦کم درێژە.
*پانیەکەی لە نێوان ٠,٥ بۆ ٢٩کم
*لە سەرەوە بۆ خوارەوە ١,٦ کم تا نزمترین شوێن.

The Colorado River made the Canyon. This river is fast and the rock is not very hard. We know that Native American lived around it 4,000 years ago. Europeans first saw the Grand Canyon in 1540, when Garcia Lopez de Cardenas followed the Colorado river. But Europeans did not come back for 200 years.

ڕووباری کۆلۆرادۆ دەربەندەکەی دروست کردووە. خێرایە و تاشەبەردەکانیش تیژ نین. ئەوەش دەزانین کە ئەمەریکیە ڕەسەنەکان نزیکەی ٤٠٠٠ ساڵ لەوەو پێش لەوێ ژیاون. ئەورووپیەکان سەرەتا لە ساڵی ١٥٤٠ ئەم دەربەندەیان بینی ، کاتێك گارسیا لۆپێز دیکاردیناس شوێن ڕووباری کۆلۆرادۆ کەوت. بەڵام ئەورووپیەکان بۆ ماوەی ٢٠٠ ساڵ نەگەڕانەوە .

Most visitors to the Grand Canyon go to the south part. Here you can walk down to the river at the bottom. You can walk down and up again in one day. But this is not a good idea. It is hotter at the bottom, and the climb to the top is very hard. Most people stay at the bottom for a night ,and then climb up again the next day. Or you can fly over the Grand Canyon in a small airplane.

زۆرینەی گەشتیاران کە ئەچن بۆ دەربەندی گەورە ئەڕۆن بۆ بەشی باشور، لێرەوە ئەتوانی بڕۆیتە خوارەوە بۆ بنی ڕووبارەکە. هەروەها ئەتوانی دووبارە بێیتە سەرەوە لە ماوەی ڕۆژێکدا، بەڵام ئەمە بیرۆکەیەکی باش نیە.هەروەها لە بنیشەوە گەرمترە و سەرکەوتن بۆ سەرەوەش زۆر ئاسان نیە. زۆرینەی خەڵك بۆ ماوەی یەك شەو لە بنەوە ئەمێننەوە، دواتر ڕۆژی داهاتوو دێنە سەرەوە. یان ئەتوانی لە فڕۆکەیەکی بچوکدا بفڕیت بەسەر دەربەندی گەورەدا.

Waterfalls

There are many beautiful and famous waterfalls around the world. Here are three of the most famous:

*Iguazu Falls, on a river between Argentina and Brazil, is one of the greatest places in South America. It is 4 kilometers wide. More than 270 different smaller waterfalls make Iguazu Water Falls.

تاڤگە:

زۆر تاڤگەی جوان وبەناوبانگ لە جیهاندا هەن . ئەمەش سێ لەو تاڤگە بەناوبانگانەیە: *تاڤگەی ئیگوازۆ: ئەکەوێتە سەر ڕووبارێك کەلە نێوان هەردوو وڵاتی ئەرجەنتین و بەرازیلە.یەکێکیشە لە گەورەترین شوێنەکانی ئەمەریکای باشور. پانیەکەی ٤ کم. زیاتر لە ٢٧٠ تاڤگەی بچوك و جیاواز تاڤگەی ئیگوازۆ دروست ئەکەن.

*Angel Falls in Venezuela is the highest waterfall in the world_ 979 meters. (That's twenty times taller than Niagara Falls) people can not easily visit Angel Falls on foot. For many years people did not know about the place. Then , in 1935, somebody saw the waterfall from an airplane.

*ئەینجل فۆڵس: لە وڵاتی فەنزوێلایە و بەرزترین تاڤگەیە لە جیهاندا _٢٩٧ م.(دوازدە هێندەی نیاگرا فۆڵسە) خەڵکی بەئاسانی ناتوانن سەردانی ئەنجل فۆڵس بکەن بە پیادە. بۆ ماوەی چەندین ساڵ خەڵك شارەزای ئەم شوێنە نەبوون.دواتر لەساڵی ١٩٣٥،چەند کەسێك لەناو فڕۆکەوە تاڤگەکەیان بینی.

*Victoria Falls in Africa, between Zimbabwe and Zambia. It has four different waterfalls . A European saw these for the first time in 1855 and he gave them their name. Victoria was a British ruler at that time.

*تاڤگەی ڤیکتوریا: لە ئەفریقیایە لە نێوان هەردوو وڵاتی زمبابۆی و زامبیا. چوار تاڤگەی جیاوازی هەیە. ئەوروپییەکان بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٨٥٥ ئەم تاڤگەیان بینی و ناویان لێنا.ڤیکتۆریاش لە و کاتەدا فەرمانڕەوای بەریتانیا بوو.

Mountains:

Which mountain goes on most lists of natural wonders?

Mount Fuji? On a good day , you can see mount Fuji from Tokyo.

Mount Kilimanjaro? This mountain in Tanzania in the highest place in all of Africa, and there is always snow on the top.

*The Matherhorn? This beautiful mountain is not as tall as some other mountains in the European Alps , but it is very different from other mountains.

کام لەم شاخانە ئەچنە سەر لیستی سەرسوڕهێنەرانی جیهان ؟

شاخی فوجی؟ لە ڕۆژی خۆشدا ئەتوانیت لە تۆکیۆ وە شاخی فوجی ببینیت.

شاخی کلیمەنجارۆ؟ ئەم شاخە لە وڵاتی تەنزانیایە لە بەرزترین شوێنی هەموو ناوچەکانی ئەفریقیا. هەروەها بەردەوام بەفر لەسەر لوتکەی شاخەکەیە.

شاخی ماثەرهۆرن؟ ئەم شاخە جوانە وەکوو شاخەکانی تری ئەلپ درێژ نیە . بەڵام زۆر لەشاخەکانی تر جیاوازە.

But the most famous mountain in the world is also the tallest _Mount Everest. This mountain in the Himalayas is 8, 848 meters high.

بەڵام بەناوبانگترین شاخ لەجیهاندا درێژترین شاخە لە جیهاندا ئەویش شاخی ئەڤەریستە . ئەم شاخە لە هیمالایایە و بەرزیەکەی دەگاتە ٨,٨٤٨ م.

Many people tried to climb Everest , but it is a dangerous mountain . Sir Edmund Hillary and Tenzing Norgay were the first to the top in 1953. After them about 2,500 climber also arrived at the top.(Almost two hundred other climbers tried and died on the climb). Climbers call the top of Everest the top of the world. They are usually only " on top of the world" for about half an hour . Then they have to climb down before it gets dark.

زۆر کەس ویستویانە سەرکەون بۆ سەر چیای ئەڤەریست ، بەڵام شاخێکی ترسناکە . بەڕیز(ئێدمۆند هیلاری و تێنزنگ نۆرگەی) یەکەم کەس بوون کەتوانیان لە ساڵی ١٩٥٣ بچنە لوتکەی چیاکە. دوای ئەمانیش ٢،٥٠٠ کەسي تریش توانیان بگەنە لوتکە.(نزیکەی دووسەد کەسی تر هەوڵیاندا ومردن لەکاتی سەرکەوتندا). سەرکەوتوان بە لوتکەی چیای

ئەڤەریست ئەڵێن لوتکەی جیهان و بەشێوەیەکی ئاسایی لەسەر لوتکەی جیهانن تەنها بۆ ماوەی نیو کاتژمێر . دواتر ئەبێت بێنە خوارەوە پێش ئەوەی تاریك بکات.

Rocks:

Ulru_Ayers Rock _ is the most natural place in Australia. It is 348 meters high, 3 kilometers from east to west, and 2 kilometers from north to south.

تاشە بەردەکان:

تاشە بەردی ئولرونایرس شوێنێکی سروشتی یە لە وڵاتی ئوسترالیا. بەرزیەکەی ٣٤٨ م ، ٣کم لە ڕۆژهەڵات بۆ ڕۆژئاوا و ٢کم لەباکورەوە بۆ باشور.

We can only see a small part of it. Most of the rock is under the ground. It is usually red , but it can be different colors at different times of a day and in different kinds of weather. A walk around the bottom of Ulru is more than 8 kilometers. Many visitors also climb up to the top, but this can be dangerous.

تەنها ئەتوانین بەشێکی بچوکی ببینین لەبەرئەوە زۆرینەی تاشەبەردەکە ژێرئاو کەوتووە. بەشێوەی ئاسایی ڕەنگیان سورە.بەڵام ڕەنگەکانی لەکاتە جیاوازەکانی ڕۆژو کەش وهەوای جیاوازدا لەیەك جیاواز دەبن . ڕێکردن بە دەوری بنی ئۆلرو ٨ کم نەبێت. هەندێکی تر لە گەشتیاران سەرئەکەون بۆ سەرەوە ، بەڵام ئەمە ترسناکە.

Ulru is very important for the Aborigine peoples in the area. Because of this , they do not climb Ulru. It has an important place in their stories about the early days of the world. Inside some parts of Ulru there are Aborigine pictures.

ئۆلرو زۆر گرنگە بۆ خەڵکی ڕەسەنی ناوچەکە، لەبەرئەمەش سەرناکەون بەسەریا. شوێنێکی گرنگی هەیە لە چیرۆکەکانیان دەربارەی ڕۆژانی سەرەتاکانی جیهان. لە هەندێ شوێنی ئۆلرو دا وێنەی دانیشتوانی ڕەسەنی ناوچەکە هەیە.

Wonders in the night:

Visitors to the north of Scandinavia can see the Aurora Borealis , the Northern Lights . you can see the lights in the north of Alaska, Canada , and Russia, too, but sometimes you have to wait along time for them!

سەرسوڕهێنەرەکان لە شەودا:

ئەو گەشتیارانەی ڕوو دەکەنە باکوری ئەسکەندنافیا ئەتوانن(ئۆرۆرا بۆریالس) ، ڕووناکیەکانی باکور ببینن. هەروەها ئەتوانیت ئەو رووناکیانە لە باکوری ئالاسکا و

کەنەداو ڕووسیا ببینیت. بەڵام هەندێك جار پێویست ئەكات بۆ ماوەیەكی درێژ چاوەڕێ بكەیت تا بیانبینیت.

The night sky is full of beautiful lines of color usually green and red, sometimes blue . the light is as strong as a full moon sometimes. But not every visitor sees the Northern Lights . They are not always there in the sky. When they are there , they are not always in the same place. One old story in Norway says that the Aurora is a woman in the sky. When she is angry with you, you do not see her.

ئاسمانی شەو بەشێوەیەكی ئاسایی پڕە لە هێڵی ڕەنگاورەنگی جوان بەتایبەتی سەوزو سور هەندێ جاریش شین. هەندێ كات ڕووناكیەكان وەكوو مانگی پڕ بەهێزن. بەڵام هەموو گەشتیاران ناتوانن ڕووناكیەكانی باكور ببینن .هەموو كاتێكیش ئەو هێڵە ڕووناكیانە بە ئاسمانەوە نین و لەهەمان شوێندا نابن. چیرۆكێكی كۆن لە وڵاتی نەرویج هەیە ئەڵێ ئۆرۆرا ژنێكە لە ئاسماندا ، كاتێك كە لێت توڕە دەبێت ناتوانیت بیبینیت.

What is your list of Seven Wonders of the World? Are your wonders old or new , natural

or artificial? Are any of them in your country? Are they all in the pages of this book?
Herodotus had only seven wonders on his list. May be people were unhappy about that , too. The number is not important. Our world is full of wonders.

لیستی حەوت سەرسوڕهێنەرەکانی جیهان چی یە؟ ئایا سەرسوڕهێنەرەکانت کۆنە یان نوێ یە ؟ سروشتی یە،یان دەستکردە؟ئایا هیچیان لە وڵاتەکەتدا هەیە؟ ئایا هەموویان لەپەڕەکانی ئەم کتێبەدا هەن؟
هیرۆدۆت تەنها حەوت سەرسوڕهێنەرلە لیستەکەیدا هەبوو.هەروەها لەوانەیە خەڵك لەبارەی ئەمەوە خەمباربوبن. ژمارە گرنگ نیە. جیهانەکەم پڕە لە سەرسوڕهێنەر.